

Jawność: skuteczny i bezpieczny mechanizm nadzoru sędziów przez obywateli.

„Proces sądowy jest wydarzeniem publicznym. To co się tam wydarzy jest własnością publiczną”¹

W demokracji odpowiedzialność sędziów wymaga przede wszystkim przejrzystości wymiaru sprawiedliwości i odpowiedzialności przed społeczeństwem. Formalna odpowiedzialność i sankcje prawne są ostatnią linią obrony. Pierwszą jest codzienny i powszechny nadzór współobywateli. By nadzór ten był skutecznym wymiar sprawiedliwości musi być przejrzysty dla obywateli. By spełnić ten warunek obywatele muszą mieć dostęp do odpowiedniej ilości i jakości informacji o wymiarze sprawiedliwości.

Dlatego w demokratycznych społeczeństwach jawność pracy sądów jest normą. A posiedzenia sądów oraz ich orzeczenia są poza nielicznymi wyjątkami, jawne. W Europie norma ta znalazła odzwierciedlenie w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka², która gwarantuje jawność postępowania przed sądem.

Zwiększenie jawność pracy polskich sądów jest skutecznym i tanim sposobem polepszenia jakości i efektywności ich pracy. Zwiększenie jawność ułatwi premiowanie dobrych sędziów oraz umożliwi społeczeństwu polskiemu nadzorowanie sądów bez groźby naruszenia ich niezależności i niezawisłości. Jest to konieczny, choć niewystarczający krok ku stworzeniu systemu sądownictwa, który będzie promował sprawiedliwych i wydajnych sędziów, zamiast nikomu nie wadzących przeciętniaków.

Dobrze poinformowani obywatele strażnikami praworządności

„W pierwszej kolejności odpowiedzialność sędziów wymaga przejrzystości i odpowiedzialności przed społeczeństwem bardziej niż formalnej odpowiedzialności prawnej i sankcji, które zawsze niosą ze sobą zagrożenie dla sędziowskiej niezawisłości”³

Sędziowie są ludźmi. Jak każdy obywatel, mogą kłamać oraz popełniać różne niegodziwości. Ich sympatie i antypatie mogą, choć nie powinny mieć, wpływ na ich pracę. Przyzwyczajenia sędziów mogą prowadzić do niesprawiedliwych wyroków, lub nieefektywnego wykonywania obowiązków. Jest w interesie społeczeństwa, by ilość potencjalnych obserwatorów

¹ Craig v. Harney, 331 U.S. 367, 373 (1947)

² patrz Załącznik 1 – Europejska Konwencja Praw Człowieka, wyciąg.

³ Łukasz Bojarski (red.), „Sprawność Sądownictwa. Raport Krajowy: Polska”, Program Monitoringu Akcesji do UE, Open Society Institute

Jawność mechanizmem nadzoru sędziów

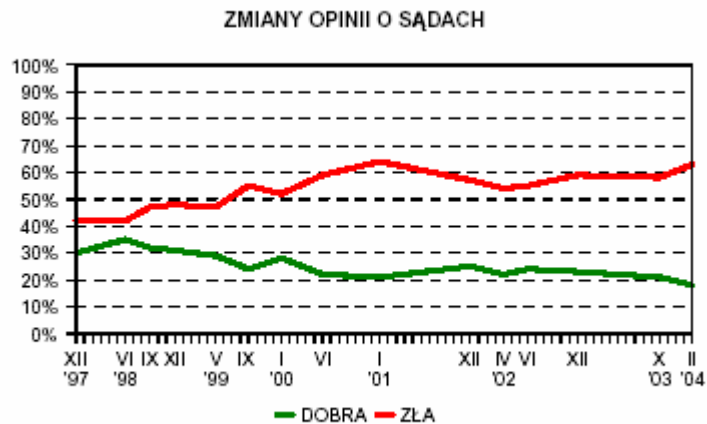
zachowania sędziów była możliwie szeroka i by mieli oni informacje potrzebne do samodzielnego wyrobienia sobie opinii o stanie sądownictwa zamiast polegać na plotkach, wycinkowych doniesieniach prasowych, oraz opiniach osób bezpośrednio związanych z wymierzaniem sprawiedliwości.

Nawet w krótkim doświadczeniu z naszą demokracją wiemy, że publiczna ocena i krytyka sędziów spełnia pożyteczną rolę. Nie jest bowiem przypadkiem, że po fali krytyki prasowej, oraz upublicznieniu przez Ministerstwo Sprawiedliwości informacji n/t tempa orzekania sędziowie polscy napisali „Sprawny Sąd. Zbiór Dobrych Praktyk.”⁴

Jawność jest podstawą zaufania obywateli do sądów. Jawność posiedzeń oraz dostęp do orzeczeń sądów jest warunkiem utrzymania wiary społeczeństwa w sprawiedliwość postępowania przed sądami. By wiarę tę utrzymać sądy muszą zmieniać się razem ze społeczeństwem. Jeżeli można wykorzystać zdobycze techniki do zmniejszenia kosztu i czasu potrzebnego na uzyskanie dostępu do informacji o postępowaniach przed sądami to obowiązkiem sądów jest skorzystać z tych technik.

Odpowiedzialność administracyjna może osłabić niezawisłości i niezależności sędziów

Wraz ze spadkiem prestiżu sędziów (patrz wykres poniżej) pojawiają się polityczne żądania większego rygoryzmu w dyscyplinowaniu sędziów. Niestety istnieje realna groźba, że działania te zwiększą wpływ czynników politycznych na sędziów ponieważ większość propozycji większego rygoryzmu opiera się o mechanizmy nadzoru administracyjnego.

Źródło: Michał Strzeszewski (red), Opinie o Działalności Instytucji Publicznych, Komunikat z Badań, BS/36/2004, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, Luty 2004

Zwiększenie odpowiedzialności sędziów i sądów można osiągnąć bez ryzyka naruszenia niezależności i niezawisłości sędziowskiej zwiększając jawność w sądownictwie. W tym celu proponujemy następujące działania:

⁴ Łukasz Bojarski (red.), „Sprawny Sąd. Zbiór Dobrych Praktyk”, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Justitia”, Wydanie drugie, 2004, ISBN 83-920641-1-9

1) Obowiązkowa publikacja w internecie pełnej treści wszystkich jawnych wyroków wszystkich sądów.**(a) Dlaczego**

W demokracji obywatele nie oczekują doskonałości i bezbłędności od swych władz, ale oczekują możliwości i mają prawo do obserwowania i oceny działania władz.

Naruszenie prawa do nadzoru władz prowadzi do większej ilości błędów i niedokonałości władzy. Dziś jakość wielu orzeczeń wydawanych przez wszystkie instancje polskich sądów jest fatalna. Sędziowie mogą pisać takie orzeczenia w poczuciu braku bezkarności ponieważ większość orzeczeń znika w trudno dostępnych archiwach.

Udostępnienie wyroków sądów przez internet ułatwi dostęp do archiwów, które dziś są trudno dostępne. Ułatwienie to polegać będzie na:

- umożliwienie dostępu do akt po godzinach pracy sądów,
- braku konieczności obciążania pracowników sądów dodatkową pracą (i wymuszeniu lub wyproszeniu tej pracy na nich),
- zlikwidowaniu konieczności marnowania czasu na podróż do sądu (korki w dużych miastach), oraz
- zlikwidowaniu konieczności odnalezienia potrzebnych informacji w papierowym archiwum,
- uniezależnieniu dostępu od tego czy pracownicy wymiaru sprawiedliwości wiedzą gdzie dane akta się znajdują lub też od tego czy pracownicy wymiaru sprawiedliwości z nich w danym momencie korzystają.

Nie bez znaczenie jest też możliwość przejścia na elektroniczną archiwizację dokumentów sądowych.

Ułatwienie w dostępie do archiwów sądowych zdemokratyzuje proces zbierania informacji i wyrabiania opinii o sądownictwie. Przy dzisiejszym papierowym czyli utrudnionym dostępie do orzecznictwa dziennikarze i obywatele nie są w stanie samodzielnie wyrobić sobie poglądu na to jak w Polsce wymierzana jest sprawiedliwość. Muszą w tym względzie polegać na opiniach osób związanych z korporacjami prawniczymi, osób które mają znajomości w sądach, oraz osób, które są na tyle zamożne, że mają wystarczająco dużo wolnego czasu i środków na kwerendę w archiwach sądowych. Udostępnienie orzecznictwa przez tani i wydajny internet da wszystkim obywatelom ten sam komfort dostępu do akt, który dziś mają najbardziej uprzywilejowani wśród nas.

(b) Jak

Jawność i łatwy dostęp obywateli do wszystkich orzeczeń sądowych powinny być reguły zawieszoną tylko w wyjątkowych wyrażnie w prawie przewidzianych okolicznościach. By internetowe archiwum orzeczeń było użyteczne powinno umożliwiać przeszukiwanie orzeczeń nie tylko według

Jawność mechanizmem nadzoru sędziów

takich kryteriów jak:

- (i) rodzaj sprawy,
- (ii) sąd wydający orzeczenie,
- (iii) sędzia wydający orzeczenie,
- (iv) dane identyfikujące osobę skazaną lub uniewinnioną,
- (v) dane identyfikujące pozostałych uczestników sprawy (obrońca, prokurator).

ale również przeszukiwanie całej treści dokumentów (ang. *full text search*) według zapytań otwartych stworzonych przez użytkownika.

Ponadto archiwum tworzone w internecie musi być od początku swego istnienia przygotowane do funkcjonowania w przyszłości (po zaprzestaniu utrwalania orzeczeń na papierze) jako jedyne archiwum orzeczeń sądowych.

(c) Ochrona prywatności nie stanowi uzasadnienia do mnożenia tajemnic

Jawność postępowań sądowych istnieje, obywatele mogli wyrobić swoje własne zdanie o tym czy w danej sprawie sprawiedliwości stało się zadość, oraz czy wymiar sprawiedliwości jest sprawiedliwy. Internetowy dostęp do orzeczeń ułatwi obywatelom rzeczywisty nadzór wymiaru sprawiedliwości. Jest to ważny cel społeczny, któremu nie mogą stać na przeszkodzie poczucie wstydu osób skazanych.

Pijany kierowca może chcieć utrzymać wiedzę o swym zachowaniu w ścianach sali sądowej i w tajemnicy przed sąsiadami. Ale interes ogółu w zrozumieniu jak pijani kierowcy są traktowani przez wymiar sprawiedliwości i możliwość potwierdzenia, że obowiązujące prawo jest sprawiedliwie wymierzone są ważniejsze od poczucia wstydu osób łamiących prawo. Jawność pozwoli obywatelom zrozumieć jak działają sądy, jakimi przesłankami się kierują w orzekaniu i stanowi ważną gwarancję sprawiedliwości.

Sądy są miejscem gdzie reputacja i uczynki obywateli są publicznie analizowane. Wstyd i obawa utraty reputacji ze względu na nasze działania nie mogą stanowić podstawy do utajnienia wyników wymierzania sprawiedliwości. Potrzebny jest wyższy standard, tym standardem jest realna groźba dla życia, zdrowia, lub bezpieczeństwa materialnego obywateli.

(d) Zapewnić ochronę prywatności, tam gdzie realna jest groźba dla życia, zdrowia, lub bezpieczeństwa materialnego.

Zwiększając przejrzystość sądów należy równocześnie pamiętać o ochronie prywatności. Ale tylko prywatności rozumianej jak zabezpieczanie życia, zdrowia, lub bezpieczeństwa materialnego obywateli, a nie mglistego i pojemnego totemu polityczno-prawnego.

Wszelkie dane osobowe, które nie są potrzebne do zrozumienia działania wymiaru sprawiedliwości a mogą być wykorzystane ze szkodą dla życia,

Jawność mechanizmem nadzoru sędziów

zdrowia, lub bezpieczeństwa materialnego obywateli należy wykreślić⁵ z publikowanych w internecie orzeczeń. Instrukcja regulująca publikację orzeczeń w internecie powinna zawierać krótki i zamknięty katalog takich informacji jak:

- (i) NIP (4 ostatnie cyfry),
- (ii) PESEL (4 ostatnie cyfry),
- (iii) numery kont bankowych (4 ostatnie cyfry),
- (iv) kart kredytowych (4 ostatnie cyfry),
- (v) pełna data urodzenia (tylko rok),
- (vi) imiona rodziców oraz panieńskie nazwisko matki⁶ (tylko inicjały),
- (vii) adresy zamieszkania, pracy, oraz inne adresy pod którymi strona przebywa (tylko województwo),
- (viii) numery rejestracyjne pojazdów mechanicznych (ostatnie dwie cyfry lub liczby),
- (ix) numery telefoniczne (ostatnie dwie cyfry),
- (x) adres e-mailowe (nie publikować),
- (xi) elektronicznie utrwalono podpisy (nie publikować),
- (xii) informacje o jednostkach chorobowych⁷ (nie publikować).

które nie będą w pełni publikowane w internecie z powodu zagrożenia dla życia, zdrowia, lub własności (n.p. kradzieży tożsamości).

(e) Odpłatność za dostęp do orzeczeń

Udostępnienie orzeczeń w internecie generuje dwa rodzaje kosztów: (i) koszt stworzenia elektronicznego archiwum, (ii) koszt udostępniania orzeczeń poprzez internet.

Słusznym jest uznanie kosztu stworzenia elektronicznego archiwum orzeczeń (które w przyszłości może zastąpić obecne archiwa papierowe) za część kosztu istnienia wymiaru sprawiedliwości i pokrycie go z budżetu państwa.

Natomiast w kwestii dostępu do orzecznictwa można argumentować za pobieraniem opłat na zasadzie analogii. Obecnie w zamian za uzyskanie ksero orzeczenia wyjętego z archiwum obywatele muszą pokryć koszt wykonania ksero kopii. Można więc oczekiwać postulatów wprowadzenia odpłatności za dostęp orzeczeń poprzez internet.

⁵ Przy współczesnych technikach informatycznych wystarczy, że dane te będą oznaczone (ang. *tagging*) w elektronicznej wersji dokumenty by były one dostępne dla wymiaru sprawiedliwości, a stały się niewidoczne lub częściowo widoczne dla obywateli korzystających z internetu.

⁶ Imiona rodziców oraz panieńskie nazwisko matki są często wykorzystywane przez instytucje finansowe do weryfikacji tożsamości osób zdalnie (telefon, internet) dokonujących transakcji.

⁷ Masowe umieszczenie w internecie danych o jednostkach chorobowych konkretnych osób tworzy ryzyko, wykorzystania tych informacji przez ubezpieczycieli (odmowa ubezpieczenia), instytucje finansowe (odmowa kredytowania), oraz pracodawców (odmowa zatrudnienia lub zwolnienie). Oczywiście, zastrzeżenie tej kategorii informacji nie dotyczy spraw gdzie istnienie konkretnej jednostki chorobowej jest istotnym elementem sprawy.

Jednak nie zgadzamy się z tą analogią. Z dwóch powodów. Po pierwsze, w odróżnieniu od pozyskania papierowych kopii orzeczeń, która za każdym razem generuje zauważalny koszt ściąganie elektronicznego pliku z treścią orzeczenia generuje krańcowy koszt blisku zera.

Po drugie, główną metodą płatności w internecie są karty kredytowe. Co oznacza, że w wypadku odpłatnego dostępu do internetowych archiwów sądowych osoby nie posiadające kart kredytowych lub dostępu do innych technologicznie zaawansowanych technik płacenia nie będą mogły korzystać z tych archiwów.

Dlatego, udostępnienie orzeczeń w internecie powinno odbywać się bezpłatnie.

(f) Dziennikarze i naukowcy strażnikami wysokiej jakości wymiaru sprawiedliwości

Ułatwienie dostępu do orzecznictwa poprzez zmniejszenie ilości czasu i kosztu potrzebnych na uzyskanie dostępu do orzeczeń zwiększy rolę dziennikarzy i naukowców w ocenie sądów i przekazywaniu tych informacji obywatelom. Dziennikarze zazwyczaj dostają informacje z drugiej lub trzeciej ręki i dopiero na ich podstawie usiłują dojść do informacji podstawowych. Publikacja orzecznictwa w internecie stworzy nowe narzędzie, które pozwoli na bardziej dokładne i regularne nadzorowanie pracy sędziów, oraz działanie naszego społeczeństwa.

Poniżej przedstawiamy dwie hipotetyczne sytuacje, które ilustrują konkretne korzyści z większej jawności:

Przykład 1: Późnym wieczorem dziennikarz dostaje informację o zatrzymaniu przez policję groźnego recydywisty. Po sprawdzeniu orzeczeń dostępnych w internecie okazuje się, że osoba zatrzymana nigdy wcześniej nie była skazana. Dziennikarz nie pisze „recydywista” i unika porcesu o zniesławienie.

Przykład 2: Sędzia wymierza karę pozbawianie wolności bliską dolnej granicy zagrożenia dla danego przestępstwa. Po rozmowie z poszkodowanym dziennikarz chce napisać, że sędzia potraktował przestępcę nadzwyczajnie łagodnie. Jednak po sprawdzeniu orzecznictwa dla podobnych spraw okazuje się, że dla osób, które pierwszy raz popełniły podobne przestępstwo jest to linia orzekania przyjęta przez większość sędziów. Dziennikarz unika niesprawiedliwej ocen wyroku.

2) Publikacja danych o ilości spraw prowadzonych, zamkniętych, trwaniu prowadzonych spraw, oraz o ilości wyroków uchylonych w wyższej instancji według sędziego i sądu.

Dane na temat pracy sądów dostępna obywatelom są niezwykle ograniczone.

Jawność mechanizmem nadzoru sędziów

Uniemożliwia to obywatelom i ich przedstawicielom ocenę pracy sądów.

Podstawowe dane dotyczące każdego sędziego oraz sądu powinny być dostępne w internecie. Wśród tych danych za każdy okres sprawozdawczy powinny znaleźć się takie informacje jak:

- ilości i rodzaj spraw prowadzonych,
- ilości i rodzaj spraw zamkniętych,
- powód zamknięcia sprawy,
- okres trwania prowadzonych spraw, oraz
- ilość wyroków uchylonych w wyższej instancji.

3) Upublicznić wyniki kontroli sądów przez sądy wyższej instancji oraz Ministerstwo Sprawiedliwości.

W demokracji oceny jakości pracy sądów prowadzone przez władze publiczne są własności obywateli a nie tajemnicą państwa lub korporacji sędziowskiej. Wszystkie raporty i oceny pracy sędziów oraz sądów sporządzone przez władze publiczne powinny być publikowane w internecie razem z innymi informacjami n/t danego sądu.

4) Upublicznienie wszystkich informacji o sprawach sądowych i postępowaniach podatkowych prowadzonych przeciw sędziom.

Sędziowie muszą być poza wszelkim podejrzeniem. W tym celu muszą podlegać ocenie współobywateli. Wszelkie informacje dotyczące postępowań sądowych i podatkowych prowadzonych przeciw sędziom powinny być publikowane w internecie razem z innymi informacjami n/t danego sądu.

5) Informacje n/t awansu zawodowego sędziów w internecie

Choć sędziowie są nominalnie niezależni i niezawisli to od czasów PRL-u wiemy, że najczęściej awansują sędziowie żyjący w zgodzie ze swoimi przełożonymi lub wręcz sędziowie dyspozycyjni.

Udostępnienie obywatelom informacji (poprzez publikację w internecie) na temat kto i na podstawie jakich przesłanek podjął decyzję o awansie każdego sędziego powinno utrudnić takie praktyki bez stworzenia zagrożenia naruszenia niezawisłości i niezależności sędziowskiej.

6) Publicznie dostępne deklaracje majątkowe sędziów

Sędziowie muszą być poza wszelkim podejrzeniem. W tym celu zgodzić się muszą na przejrzystość majątkową polegającą na publikacji w internecie swoich deklaracji majątkowych.

Ukazanie wszystkich niegodziwości i błędów popełnianych przez sędziów leży w interesie publicznym. Czym szybciej się to stanie tym lepiej dla wymiaru sprawiedliwości i dla Rzeczypospolitej. By umożliwić obywatelom zrozumienie i nadzór wymiaru sprawiedliwości konieczne jest zwiększenie ilości informacji o sądownictwie dostępnych dla obywateli.

Jest naturalne, że nowe technologie wywołują nowe obawy. Jest również naturalne, że obawy te z czasem zostaną rozwiane. W artykule opublikowanym w Harvard Law Review w 1890 Louis Brandeis przyszły sędzia sądu najwyższego USA w reakcji na udoskonalenie technologii fotografii oraz pojawienie się wysokonakładowych gazet nawoływał do stworzenia ograniczeń prawnych, które położą kres zagrożeniu tym, że „to co było szeptane pomiędzy czterema ścianami jest teraz wygłaszane z dachów”⁸.

Pojawienie się internetu i nowoczesnych technik informatycznych stworzyło możliwość zwiększenia efektywności i skuteczności oraz obniżeniu kosztu dostępu do informacji należnej obywatelom. Jest to zjawisko o pozytywnym potencjale, który należy jak najszybciej wykorzystać.

„Sprawne i skuteczne sądy”

Dobrowolski / Gorywoda

⁸ Louisa Brandeias cytujemy za: Blake Harris, “Hung Jury State courts struggle to find balance between electronic access and privacy rights”, Government Technology

Europejska Konwencja Praw Człowieka

Artykuł 6

Prawo do rzetelnego procesu sądowego

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 45.

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i **jawnego rozpatrzenia sprawy** bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.
2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

Wypada zauważyć, że twórcy naszej Konstytucji nie rozumieją po co jest jawność w sądach. Traktują jawność w sądzie jako ochronę jednostki stojącej przed sądem. Ale najwyraźniej nie wiedzą, że obywatele bezpośrednio nie związani z daną sprawą mają prawo do obserwowania i oceniania poczynąń wymiaru sprawiedliwości, wyrobić sobie własną opinię, o tym czy sprawiedliwości stało sie zadość.

Wyciąg

Ustawa
Z dnia 27 lipca 2001 r.
Prawo o ustroju sądów powszechnych

Dz.U. 2001 r. Nr 98, poz. 1070

Art. 42. § 1. Sądy wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. Sądy **rozpoznają i rozstrzygają sprawy w postępowaniu jawnym.**

§ 3. Rozpoznanie sprawy w postępowaniu niejawnym lub wyłączenie jawności postępowania jest dopuszczalne jedynie na podstawie przepisów ustaw.

Ustawa
z dnia 17 listopada 1964 r.
Kodeks Postępowania Cywilnego
(Dz. U. z dnia 1 grudnia 1964 r.)

„Art. 9. Rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt.”

Wprowadzenie jawności pełnej treści wszystkich jawnych wyroków wszystkich sądów wymagać będzie zmiany KPC, oraz przepisów dotyczących akt sądowych (patrz załącznik V) w następujący sposób:

- ❑ Zdefiniowania akt sprawy, tak by dla sądu i stron były dostępne pełne akta wraz z informacjami osobowymi, a dla każdego obywatela były dostępne pełne akta bez informacji osobowych (patrz punkt (1d) powyżej)
- ❑ Akta sprawy bez informacji osobowych będą dostępne każdemu (za pomocą internetu),

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości
z dnia 19 listopada 1987 r.
Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych

Rozdział 7

Udostępnianie akt sądowych i dokumentów z akt.

Przesyłanie akt.

- § 101. 1. W toku postępowania można wydać stronie złożony przez nią w sprawie przedmiot lub dokument tylko na zarządzenie przewodniczącego posiedzenia lub sędziego sprawozdawcy.
2. Po zakończeniu postępowania w sprawie, wydanie stronie dokumentu następuje na zarządzenie przewodniczącego wydziału.
3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wydawania przedmiotów lub dokumentów innym uprawnionym osobom.
4. Wydanie stronie dokumentu następuje dopiero po złożeniu przez nią do akt uwierzytelnionego odpisu lub wypisu z dokumentu albo jego kserokopii, z tym że w wypadku, o którym mowa w ust. 2, przewodniczący wydziału może zwolnić stronę od tego obowiązku.
- § 102. **Udostępnienie stronie akt do przejrzania oraz wydanie jej przedmiotów lub dokumentów złożonych w sprawie albo wydanie dokumentów na podstawie akt może nastąpić po wykazaniu przez nią tożsamości, a co do innych osób niż strona - po wykazaniu ponadto istnienia uprawnienia wynikającego z przepisów postępowania sądowego.**
- § 103. Przewodniczący wydziału udostępnia akta sprawy Rzecznikowi Praw Obywatelskich lub upoważnionemu przez niego przedstawicielowi.
- § 104. 1. Przewodniczący wydziału zezwala na przejrzanie akt sprawy w sekretariacie upoważnionym przedstawicielom tych organizacji społecznych ludu pracującego lub kolektywów żołnierskich, które mogą wstąpić do toczącego się postępowania w danej sprawie lub zgłosić w nim swój udział.
2. Przewodniczący wydziału zezwala również na przejrzanie akt w sekretariacie upoważnionemu przedstawicielowi organu administracji państwowej, jeżeli żądanie przejrzania akt jest uzasadnione.
- 3. Ponadto przewodniczący wydziału decyduje o udostępnieniu akt sądowych innym osobom nie mającym uprawnień procesowych i o zakresie wykorzystania przez nie tych akt.**
- § 105. 1. Akta sprawy przesyła się na każde żądanie po wykonaniu niezbędnych czynności w sprawie: Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwu Sprawiedliwości, Sądowi Najwyższemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz sądowi odwoławczemu i prezesowi tego sądu.
2. W innych wypadkach sądowi oraz prokuratorowi (oskarżycielowi publicznemu) przesyła się akta, jeżeli pozwala na to bieg sprawy, a ponadto - w wyjątkowych wypadkach - organowi administracji państwowej, jeżeli uzasadni on żądanie

przesłania akt.

3. Zarządzając przesłanie akt sprawy nie zakończonej, potrzebnych jako dowód w innej sprawie, przewodniczący wydziału określa termin zwrotu akt, uwzględniając czas potrzebny do dokonania odpowiednich czynności przez organ wzywający.

§ 106. 1. Na wniosek osób uprawnionych przewodniczący wydziału może w wypadkach szczególnie uzasadnionych zarządzić przesłanie akt do sądu rejonowego miejsca zamieszkania tych osób w celu ułatwienia im przejrzenia akt i sporządzenia z nich odpisów.

2. Jeżeli osoba uprawniona do przejrzenia akt jest pozbawiona wolności, przewodniczący wydziału może zarządzić na jej wniosek przesłanie akt do zakładu karnego lub aresztu śledczego, chyba że szczególne względy przemawiają za umożliwieniem tej osobie przejrzenia akt w sekretariacie sądu.

3. Przewodniczący posiedzenia może zarządzić wydanie lub przesłanie akt biegłemu, jeżeli wymagają tego okoliczności sprawy.

4. Zarządzając wydanie lub przesłanie akt przewodniczący wydziału wyznacza termin, w którym akta powinny być zwrócone, a w wypadkach określonych w ust. 2 poleca, aby przejrzenie akt odbyło się pod nadzorem funkcjonariusza w oddzielnym pomieszczeniu.

Bibliografia

Paul H. Anderson (chair), “Recommendations of the Minnesota Supreme Court Advisory Committee on Rules of Public Access to Records of the Judicial Branch - FINAL REPORT”, June 28, 2004

Łukasz Bojarski (red.), „Sprawny Sąd. Zbiór Dobrych Praktyk”, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Wydanie drugie, 2004, ISBN 83-920641-1-9

Commission On Public Access To Court Records, “Report To The Chief Judge Of The State Of New York”, February, 2004

Blake Harris, “Hung Jury State courts struggle to find balance between electronic access and privacy rights.”, *Government Technology*, April 2003, <http://www.govtech.net/magazine/story.print.php?id=45915>

Michał Strzeszewski (red), Opinie o Działalności Instytucji Publicznych, Komunikat z Badań, BS/36/2004, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, Luty 2004